

TÜRKİYE-RUSYA İLİŞKİLERİNİN SURİYE KRİZİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ¹

Abdulkadir BAHARÇİÇEK*
Osman AĞIR**

ÖZET

Tarihsel süreç içerisinde rekabete dayalı olarak ilişkilerini sürdürmüş olan Türkiye ile Rusya arasında, Soğuk Savaş'ın sonlanmasıyla birlikte, ortak çalışma alanlarının geliştirilmesi olanakları ortaya çıkmıştır. Yeni dönemde ekonomik temelli olarak başlayan iki ülke ilişkileri siyasi alana da taşınabilmiştir. İki ülke ilişkilerinin tarihlerinde hiç olmadığı kadar yakınlaştığı ve yoğunlaştığı bir dönemde başlayan Suriye İç Savaşı ise iki ülke ilişkilerinde yeni sorunlu alanların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yeni çatışma alanları Türkiye-Rusya ikili ilişkilerini olumsuz etkilemiş, Rus savaş uçağının Türk jetleri tarafından düşürülmesi sonrası kopma noktasına gelen ikili ilişkiler, iki ülkenin de rasyonel tutumları sonucu, tekrardan başlatılabilmektedir. Suriye krizinde iki ülkenin inisiyatif olarak sorunları birlikte çözme iradesi gösterebilmeleri iki ülkenin beraber çalışabilme reflekslerinin gelişmesine katkı sağlamıştır. Suriye iç savaşının çözümü noktasında uluslararası alanda geliştirilmiş tek somut adım olan Astana sürecinin başarıyla sonuçlandırılması ise diğer bölgesel sorunların çözümü noktasında örnek oluşturabilecek niteliktedir. Temel sorunsal, Suriye krizinin çözümü noktasında Türkiye ve Rusya'nın inisiyatif geliştirmelerinin bölgesel sorunların çözümüne olumlu katkı sağlayıp sağlayamayacağının tartışılması olan bu çalışmada; Suriye krizinin başlangıcından günümüze kadar Türkiye ve Rusya arasındaki çatışma ve uzlaşma alanlarının analizi yapılarak, Türkiye-Rusya ilişkilerinin Suriye krizi bağlamında değerlendirilmesine yer verilmiştir. Araştırmada tarihsel ve betimsel araştırma yöntemleri kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Rusya, Suriye Krizi, Arap Baharı, Uçak Krizi

ABSTRACT

Which conducted a competitive relationship between Russia and Turkey in the historical process, with the end of the Cold War, it has emerged opportunities to develop collaborative workspaces. The relations of the two countries, which started on an economic basis in the new period, were also carried to the political field. The Syrian Civil War, which started at a time when the relations of the two countries became closer and more concentrated than ever, caused new problematic areas to emerge in the relations between the two countries. New areas of conflict have a negative impact on Turkey-Russia bilateral relations, from the Russian war planes after lowering the breaking point by Turkish jets, the result of rational attitudes of the two countries could begin again. The fact that the two countries took the initiative in the Syrian crisis and showed the will to solve the problems together, contributed to the development of the reflexes of the two countries to work together. Successful conclusion of the Astana process, which is the only concrete step developed internationally in the solution of the Syrian civil war, can be an example for the solution of other regional problems. Basic problematic in solving the Syrian crisis can not be discussed in Turkey and provide a positive contribution to the solution of regional problems of Russia's development initiatives, which in this study; up since the beginning of the Syrian crisis, Turkey and the analysis of the areas of conflict and reconciliation between Russia, Syria, Turkey-Russia relations are given in the context of the crisis. Historical and descriptive research methods were used in the research.

¹ Bu çalışma, 25-27.10.2018 tarihlerinde Kırıkkale Üniversitesi tarafından düzenlenen "Türkiye'de Toplum, Yerleşim ve Yönetim Tartışmaları" başlıklı KAYSEM 12'de sunulmuş olan bildiri metninden üretilmiştir.

* Prof. Dr. İnönü Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi, abdulkadir.baharçicek@inonu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5053-8069>

** Doç. Dr. İnönü Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi, osmanagir@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-1087-0478>

Makalenin Gönderilme Tarihi: 23 Mart 2020

Kabul Tarihi: 9 Temmuz 2020

Keywords: Turkey, Russia, Syrian Crisis, Arab Spring, Plane Crisis

GİRİŞ

Rusya Federasyonu (RF), Sovyetler Birliği'nin (SB) dağılmasından sonra yasal mirasçısı ve ardılı olarak 1991 yılında kurulmuş ve SB'nin mirasını devralmıştır. Bugün itibarıyla RF, BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyesi olup, dünyanın en büyük kara ülkesidir. Nükleer teknolojiye sahip olması, askeri gücü, Asya ile Avrupa arasındaki önemli jeopolitik konumu, doğal kaynakları, ekonomik potansiyeli ve yetişmiş insan gücüyle Türkiye'nin en önemli komşularından birisidir. Rusya'yı Türkiye ve dünya açısından dikkate değer kılan temel şey ise sahip olduğu siyasi, ekonomik ve askeri gücünün yanında, dış politikasını bir küresel güç temelinde şekillendirmeye çalışmasıdır.

Türkiye-Rusya ilişkileri tarih boyunca çatışma alanlarının fazlalığından dolayı rekabetçi bir zeminde gelişmiş, işbirliğinin olduğu dönemler ise oldukça sınırlı olmuştur. Ruslar Ortodoksların haklarını savunma gerekçesini Osmanlı Devleti'nin iç işlerine müdahale etmenin aracı olarak kullanmıştır. Çarlık Rusya'sının genişleme politikasının büyük bir bölümü Osmanlı Devleti ve Türk topraklarının bulunduğu Orta Asya, Kafkasya ve Balkan bölgelerine doğru gerçekleşmiştir. Birinci Dünya Savaşı sonrası Osmanlı Devleti ve Çarlık Rusyası yıkılmış, yerlerine Türkiye Cumhuriyeti ve Sovyet Birliği kurulmuştur. İki savaş arası dönemde iki ülke de uluslararası mücadelelerin dışında kalmaya çalışmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın Rusya'yı işgali Rusların müttefiklerin yanında savaşa katılmalarına yol açmıştır (Yılmaz ve Yakşi, 2016, 10). İkinci Dünya Savaşı'nı kazanan Rusya'nın Türkiye Cumhuriyeti'nden toprak talebinde bulunması (Kars ve Ardahan) ve boğazların statüsünde kendi lehine değişiklik yapılmasını gündeme getirmesi, Türkiye'yi Batı Bloğu'yla birlikte hareket etmeye zorlamış ve bu süreç Türkiye'nin NATO üyeliğiyle sonuçlanmıştır. Soğuk Savaş Dönemi olarak adlandırılan yeni süreçte, farklı bloklarda yer alan iki ülke ilişkileri çok sınırlı düzeyde kalmıştır. SSCB'nin dağılması ve Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte ise iki ülkenin işbirliği olanakları gelişmiş, ekonomik temelli olarak başlayan ilişkiler siyasi alana da taşınabilmiştir. İki ülke ilişkileri, çatışma alanlarının fazlalığı nedeniyle yeni süreçte de kırılğan bir yapıya sahip olmasına karşın, zaman içerisinde bölgesel sorunların çözümünde işbirliği arayışları da dahil olmak üzere çok boyutlu gelişim gösterebilmiştir. Ancak bu durum iki ülke arasındaki çatışma alanlarını ortadan kaldıramamış olup, halen Orta Asya, Balkanlar, Kafkasya, Suriye ve Karadeniz'de iki ülke arasında ihtilafli konular çözüm beklemektedir.

Tunus'ta başlayan halkların özgürlük taleplerine verilen isim olan Arap Baharı süreci Suriye'de bir iç savaşa dönüşmüş, büyük güçlerin de meseleye dahil olmalarıyla sorun çözümü zor bir krizin başlangıcı olmuştur. Türkiye başlangıçta Suriye'deki savaştan kaçanlara açık kapı politikası uygulamış ve bunun sonucunda dört milyona yakın Suriyeli Türkiye'ye gelmiştir. Suriye sorununun çözümü noktasında başlangıçta Türkiye, ABD ve AB ülkeleriyle birlikte hareket ederek güney sınırlarının güvenliğinin sağlanması hususunda yardım sağlanması, sığınmacılara harcanmak üzere nakdi yardımda bulunulması ve Esed'siz bir çözüm üzerinde anlaşmıştır. Ancak zaman içerisinde Batılı ülkeler vermiş olduğu sözleri yerine getirmedikleri gibi Türkiye'nin Güney sınırında konuşlu PKK'nın Suriye kolu olan terör örgütü PYD'yi desteklemeye başlamışlardır. Bölgedeki çıkarlarının ortaklarınca dikkate alınmaması karşısında Türkiye, Suriye krizinin sonlandırılması noktasında Rusya ile ortak çözüm arayışına yönelmiştir. Suriye sorunu ve diğer bölgesel meselelerin çözümünde Türkiye

ve Rusya'nın birlikte çözüm arayışına girerek belirli mesafe kat etmiş olmaları iki ülke ilişkilerini yeni bir aşamaya taşımıştır.

Rusya Federasyonu Suriye iç savaşının başlangıcında kısa bir süre beklemeden sonra Orta Doğu ve Doğu Akdeniz'deki çıkarları için krizi bölgeye yerleşmenin bir aracı olarak kullanmaya başlamıştır. Rusya ve Türkiye'nin Suriye'deki temel politika uyumsuzluğu Esed üzerinde yoğunlaşmıştır. Rusya doğrudan rejim güçlerini desteklerken, Türkiye Esed'siz bir çözüm üzerine yoğunlaşarak muhalif güçleri desteklemiştir. Tüm bunlara karşın ABD'nin Suriye politikasının doğrudan Türkiye'nin ulusal güvenliğine tehdit oluşturmaya başlaması ve Rusya'nın uluslararası alandaki yalnızlığı iki ülkeyi yakınlaştırmış ve Suriye krizi bağlamında iki ülke ilişkileri yeni bir ivme kazanmıştır. Buradan hareketle hazırlanan bu çalışma Türkiye-Rusya ilişkilerini Suriye krizi bağlamında ele almayı amaçlamaktadır.

Türkiye ve Rusya'nın Suriye krizinin çözümü noktasında tam bir uzlaşma sağlayamayacakları; ancak ABD'nin başını çektiği Batılı ülkelerin yürüttükleri ve iki ülke tarafından da tasvip edilmeyen konularda birlikte hareket etmeye devam edebilecekleri denencesine dayalı olarak hazırlanan bu çalışmada, Suriye krizinin başlangıcından günümüze kadar Türkiye ve Rusya arasındaki çatışma ve uzlaşma alanlarının analizi yapılarak, Türkiye-Rusya ilişkilerinin Suriye krizi bağlamında değerlendirilmesine yer verilmiştir. Çalışmada; "Suriye krizinin çözümü noktasında Türkiye ve Rusya'nın inisiyatif geliştirmelerinin bölgesel sorunların çözümüne olumlu katkı sağlayıp sağlayamayacağı" ve "iki ülkenin Suriye politikalarındaki rekabetin işbirliğine dönüşüp dönüşmeyeceği" sorunsalları tartışılacaktır. Araştırmada tarihsel ve betimsel araştırma yöntemleri kullanılmış, kitap, makale, internet kaynakları, dergi vb. yazılı kaynaklardan yararlanılarak, bilgi işleme aracı olarak sosyal bilimlerde kullanılan nitel ve nicel bilgi işleme yöntemleri esas alınmıştır.

1. RUSYA FEDERASYONU VE TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN SURİYE KRİZİNE MÜDAHİL OLMALARININ NEDENLERİ

Suriye İç Savaşı'nın başlamasına neden olan ve "Arap Baharı" olarak adlandırılan süreç, Tunus'ta bir gencin 2010 yılında kendisini yakmasıyla birlikte Tunus halkının ve Arap halklarının demokrasi taleplerini dillendirmeleriyle başlayan halk hareketlerinin geneline verilen isimdir. Eylemler sonucu Tunus, Mısır ve Libya'da iktidarlar devrilmiş, Yemen ve Suriye'de ise çeşitli iç ve dış nedenlere bağlı olarak rejim değişikliği yaşanmamış; ancak sulh ta sağlanamamıştır.

Arap dünyasında ortaya çıkan gelişmelerin nedenlerini "iç nedenler ve dış nedenler olmak üzere iki ana başlık altında toplamam mümkündür. İç nedenler halkların özgürlük talepleri, Arap ülkelerinin neredeyse tamamında görülen yolsuzluklar, ekonomik sorunlar, gittikçe büyüyen orta sınıfın varlığı, baskıcı yönetimler, rejimlerin çoğunluğunun İsrail ve Batı yanlısı nitelikte olmaları; dış nedenler ise uluslararası sistemdeki değişim, küreselleşmeyle birlikte bilgiye erişimin ve bilgi paylaşımının kolaylaşması ve dünya güç dengesinde meydana gelen eksen kayması şeklinde özetlenebilir (Baharçipek, 2017, 357-361). Rusya ise Arap Baharı'nın temel nedenini, ABD'nin Orta Doğu'yu yeniden şekillendirmek ve Rusya'nın stratejik çıkarlarını yok etmek için yürüttüğü aktif bir politika olarak değerlendirmektedir (Yılmaz, 2019, 250).

Arap baharının Suriye'ye sıçramasıyla Suriye'de meydana gelen iç savaşın nedenleri mezhep farklılıkları, ekonomik zorluklar, otokratik rejimin siyasi baskıları, rejim karşıtı muhalefetin büyümesi (Samaylov, 2018, 1), rejimin ayaklanmaları bastırarak güçten yoksun olması, rejimin büyük ölçüde yaslandığı Nusayri azınlığın iktidarını kaybetmek istememesi,

Türkiye-Rusya İlişkilerinin Suriye Krizi Bağlamında Değerlendirilmesi

rejimin toplumsal desteğinin zayıf olması ve büyük güçlerin Ortadoğu'daki rekabeti olarak sıralanabilir.

Türkiye ve Rusya'nın Suriye'deki duruma taraf olmaları ise birçok açıdan farklı nedenlere dayanmaktadır. Rusya Federasyonu açısından bir değerlendirmede bulunulursa, Suriye ile olan ilişkilerinin esas itibarıyla Sovyetler Birliği'nden miras alındığı görülmektedir. Soğuk Savaş yıllarında Sovyetler Birliği'nin Ortadoğu'da peyki konumunda olan Suriye, Rusya Federasyonu açısından son gelişmelerle birlikte değerlendirildiğinde adeta bölgedeki ve Akdeniz'deki son kalesi durumuna gelmiştir.

Dünya enerji pazarında önemli yere sahip olan Arap coğrafyasına Rusya tarafından büyük önem atfedilmekle birlikte (Sapranova, 2017, 395), Orta Doğu'ya enerji açısından bağımlı olmaması nedeniyle bölge Rusya açısından hayati öneme sahip değildir. Rusya ABD'nin bölgedeki etki alanlarını sınırlandırmak, ileride kendisine rakip olabilecek bölgesel aktörlerin (Türkiye, Mısır, İran) güçlenmesini önlemek ve uluslararası politikada etkin güç olduğunu ispatlama temel gayesiyle hareket etmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde Rusya'nın politikalarını uluslararası ilişkiler teorilerinden "saldırgan realizm" ile açıklamak mümkündür.

Suriye, Rusya açısından ekonomik faktörlerden ziyade, stratejik açıdan önemlidir. Rusya, Suriye üzerinden ABD'nin Orta Doğu'daki güç dengesini tamamen kendi lehine değiştirmesini engellemeye ve bölgede varlığını sürdüren güçlü devlet statüsünü korumaya çalışmaktadır (Samaylov, 2019, 211). Tartus Deniz Üssü'nün², Suriye'nin Rusya açısından Orta Doğu'ya açılan kapısı konumunda olması, ABD ve Sünni Müslüman ülkelerinin Orta Doğu hakimiyetine engel olmak ve bu bölgede etkinlik kazanmak, Ukrayna krizini unutturmak ve ekonomik ambargoları kaldırmak, ABD'nin bölgeye yönelik politikalarının başarısızlığını göstermek, Türkiye'yi etkisiz kılarak bölgede etkin olma çabalarını başarısızlıkla sonuçlandırmak, Suriye'de İŞİD saflarında savaşan Kuzey Kafkasyalı savaşçılar³, NATO'yu etkisizleştirerek müttefikler arasında güvensizlik oluşturmak, iç politikada güç kazanarak yolsuzluk söylentilerini perdelemek, Rusya'da vatansızlık politikalarıyla milli bilinci canlı tutmak, bölgesel ittifaklar oluşturabilme çabaları, Suriye'de bir Türkmen devletinin kurulmasına mani olmak, Silah sanayisini tanıtmak ve silah ticaretini artırmak, Nusayri devleti kurmak Rusya'nın Suriye'de bulunma nedenleri olarak sayılabilir (Yılmaz,2016, 159-233). Ayrıca Rusya'nın Suriye krizini yeniden bir küresel aktör olduğunu ispatlama konusunda fırsat olarak gördüğü söylenebilir.

Türkiye'nin Suriye krizine müdahil olmasının nedenleri ise Rusya'ya göre daha anlaşılabilir niteliktedir. Suriye, Türkiye ile yaklaşık 911 km kara sınırı bulunan ve Türkiye açısından ciddi güvenlik risklerini bünyesinde barındıran bir ülkedir. Krizle birlikte ciddi bir mülteci akınıyla karşı karşıya gelmiş, 2019 yılı sonu itibarıyla dört milyona yakın bir Suriyeli nüfusa ev sahipliği yapmaktadır. Suriye'den topraklarına uzun menzilli silahlarla çok sayıda taciz atışında bulunulmuş ve çok sayıda Türk vatandaşı yaşamını yitirmişlerdir. Ayrıca Suriye vatandaşı olan Türkmenlerin de iç savaş bahane edilerek etnik temizliğe tabi tutuldukları ve Türkiye'ye doğru göçe zorlandıkları görülmektedir. Sınır güvenliği açısından ciddi sıkıntılar yaşanmış, 911 km lik uzun kara sınırının önemli bir kısmı PKK⁴ terör

² Bu üs 1971 yılından beri faaliyette olup, Rusya'nın Post Sovyet coğrafyası dışındaki tek deniz üssü konumundadır.

³ Suriye'de 3000 civarında Kuzey Kafkasyalı gönüllü cihatçı bulunduğu çeşitli kaynaklar tarafından dile getirilmektedir.

⁴ Üst yapılanması KCK olan örgütün Türkiye kolu PKK, İran kolu PÇTK, Suriye kolu PYD, Irak kolu ise PEJAK olarak adlandırılmaktadır.

örgütünün Suriye kolu olan PYD'nin kontrolüne girmiş ve bu durum Türkiye'nin ulusal güvenliğine önemli bir tehdit oluşturmaya başlamıştır. Öte yandan DAEŞ terör örgütü etki alanını Türkiye sınırına kadar genişletmiştir. Dolayısıyla Türkiye'nin Suriye krizini müdahil olması zorunluluktan kaynaklanırken, Rusya'nın müdahil olması daha çok uluslararası politikaya yönelik beklentilerinden kaynaklanmaktadır.

2. RUSYA VE TÜRKİYE'NİN SURİYE'DE ÇATIŞMA VE İŞBİRLİĞİ ALANLARI

Suriye İç Savaşı'nın başlangıcında Rusya ve Türkiye'nin soruna yaklaşımları farklı olmuş, Rusya Federasyonu 2015 yılına kadar soruna doğrudan müdahil olmazken bu tarihten sonra proaktif politika yürütmeye başlamıştır. Rusya ve Türkiye'nin Suriye'deki temel politika uyuşmazlığı Suriye rejimi ve Esed üzerinde yoğunlaşmış, Rusya doğrudan rejim güçlerini desteklerken, Türkiye Esed'siz bir çözüm üzerine yoğunlaşarak muhalif güçleri desteklemiştir. Tüm bunlara karşın ABD'nin Suriye politikasının doğrudan Türkiye'nin ulusal güvenliğine tehdit oluşturmaya başlaması ve Rusya'nın uluslararası alandaki yalnızlığı iki ülkeyi yakınlaştırmış ve Türkiye-Rusya arasında rekabet alanlarının yanında işbirliği alanları da ortaya çıkmıştır. Bu bölümde iki ülkenin bölgedeki işbirliği ve çatışma alanlarına kısaca değinilmiştir.

2.1. İşbirliği Alanları

Suriye'nin toprak bütünlüğünün korunması, bölgedeki ABD politikalarına karşı ortak tutum, anayasal düzenin değiştirilmesi, tehditlerin azaltılması ve terörle mücadele konuları iki ülkenin Suriye sorunundaki işbirliği yapabildikleri veya benzer düşüncelere sahip oldukları alanlar olarak ortaya çıkmaktadır.

2.1.1. Suriye'nin Toprak Bütünlüğünün Korunması

Türkiye Suriye'nin her ne şekilde olursa olsun birkaç parçaya bölünmesini ulusal güvenlik sorunu kabul etmekte, Suriye'nin toprak bütünlüğünün korunmasını istemektedir. Rusya Federasyonu ise başlangıçta Suriye'nin kuzeyindeki Kürt yapılanmasına kültürel özerklik tanınmasını kabul etmiş; ancak bu yapılanmanın kısmen ABD kontrolüne girmesiyle bu düşüncesini öteleyerek Suriye'nin toprak bütünlüğünün korunması üzerine odaklanmıştır. Geleneksel ABD, İsrail, İngiltere, Fransa ve bazı Arap ülkeleri Suriye'nin üç bölgeye (Sünni, Kürt, Nusayri) ayrılmasını desteklerken; Türkiye ve Rusya ise Suriye'nin üniter bir devlet olarak varlığını sürdürmesini istemektedirler. Türkiye, Suriye'nin toprak bütünlüğünü, kurulması olası bir Kürt kantonunun ulusal güvenliğini tehdit edebileceği nedeniyle desteklerken; Rusya kurulacak olan Kürt ve Sünni Arap kantonlarının ABD denetimine gireceğinden endişe etmektedir.

2.1.2. Bölgedeki ABD Politikaları Karşıtlığı

Suriye krizinin başlangıcında Türkiye ABD'nin başını çektiği Batılı ülkelerle ortak hareket etmiş, ılımlı muhalifleri destekleyerek Esedsiz bir çözüm istemiştir. Türkiye'nin sınır güvenliğinin sağlanması ve göçmenlerin maliyetlerine yardım konusunda müttefikleri Türkiye'ye söz vermişlerdir. Bu kapsamda NATO tarafından Türkiye'ye Patriot savunma sistemleri getirilmiştir. Ruslar ise ABD'nin Rusya'yı Suriye'de etkisizleştirip Orta Doğu'dan tamamen çıkararak küresel meselelerde etkisizleştirmek istediğini düşünmektedirler. Bu kapsamda Rusya, hem iç kamuoyuna hem de uluslararası camiaya küresel meselelerde etkin olduğunu ispatlamak için Suriye'de başarılı olmayı kaçınılmaz görmektedir. Türkiye ve ABD başlangıçta alanda beraber çalışırken, Türkiye'nin bölgede güç kazanarak Orta Doğu'da etkin olabilecek potansiyel gücünün farkına varan ABD, Türkiye ile ortak çalışmayı bırakarak İŞİD

terör örgütüyle mücadeleyi gerekçe gösterip PYD⁵ ile birlikte hareket etmeye başlamıştır. Bu durum Türkiye'yi Rusya ile uzlaşma arayışına itmiştir. Ancak Rusya'da ABD gibi Türkiye'nin bölgedeki etkinliğini artırarak kendi çıkarlarına zarar vermesinin önüne geçmek istemektedir.

2.1.3. Tehditlerin Azaltılması ve Terörle Mücadele

Rusya, İŞİD'e katılmış olan çok sayıda vatandaşı olduğunu bilmekte ve bunu tehdit olarak algılamaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde Türkiye ve Rusya İŞİD'in yok edilmesini istemektedirler. İki ülke kamuoyunda da önemli bir kesim İŞİD'in ABD projesi olduğu düşüncesi hakimdir. Her iki ülke de Terör tehdidinin ortadan kalkmasının Suriye'deki hareket alanlarını genişleteceğini düşünmektedirler.

2.2. Çatışma Alanları

Alanda Farklı Grupları Desteklemeleri, Tampon Bölge Oluşturulması, Rejim Güçlerine Rusya Tarafından Ağır Silah Yardımı Yapılması, PKK ve PYD'nin Bölgedeki Varlığı iki ülkenin Suriye sorununda çatışma alanları olarak değerlendirilmektedir.

2.2.1. Esed İktidarının Devamı

Suriye'yi Akdeniz'e çıkış kapısı ve Esed rejimini Orta Doğu'daki stratejik ortağı olarak gören Rusya, krizin başlangıcından itibaren Suriye'deki askeri üslerini güçlendirmiş ve Esed rejimini her konuda desteklemeye başlamıştır. Rusya için Esed vazgeçilmez ortak olarak görülmekte ve desteklemektedir; çünkü Esedsiz bir Suriye'de Rusya'nın uzun süreli varlık gösterebilmesi pek mümkün gözükmemektedir. Türkiye ise Suriye sorununun çözümü noktasında Esedsiz bir çözümü desteklemektedir. Başlangıçta ABD ve AB ülkeleri Türkiye'nin tezlerini desteklerken, Suriye krizinin olumsuz dışsallıkları konusunda Türkiye'ye destek vermemiş, Esed iktidarının zayıflatılması noktasında yeterli çabayı göstermemişlerdir. Bu konuda Türkiye ve Rusya halen uzlaşabilmiş değillerdir. Ancak; Rusya'nın Türkiye'yi Esed'le uzlaştırmaya çalıştığı ve Türkiye'nin Rusya aracılığıyla Esed rejimiyle dolaylı iletişim kurduğu bilinmektedir.

2.2.2. Alanda Farklı Grupları Desteklemeleri

Rusya, İŞİD'i bahane ederek Suriye'ye müdahale etmiş ise de, zaman içerisinde Türkiye, Katar ve Suudi Arabistan tarafından desteklenen muhalefete yönelik saldırılarını artırmıştır. İŞİD'e yönelik operasyonları ise sınırlı kalmıştır (Yılmaz, 2016, 192).

Rusya Suriye'de alanda Esed güçlerini desteklemekte, Esed askerlerine hava desteği sağlamaktadır. Türkiye ise Esed karşıtı ılımlı muhalifleri ve Türkmenleri desteklemektedir. Esed güçlerine hava gücü desteği sağlayan Rusya zaman zaman Türkiye'nin desteklemiş olduğu ılımlı muhaliflere karşı doğrudan saldırıda bulunabilmektedir. Bu durum iki ülke açısından da çözümü zor bir konudur.

2.2.3. Korunaklı (Terörden Arındırılmış) Bölge Oluşturulması

Türkiye, Suriye krizinin başlangıcından beri Türkiye-Suriye sınırında güvenli bölge oluşturulmasını ve kendi topraklarına gelmek isteyen mültecilerin burada barındırılarak ihtiyaçlarının uluslararası kuruluşlarca burada karşılanmasını istemektedir. Gerçekleşmesi

⁵ ABD, PYD ile birlikte İŞİD terör örgütüne karşı mücadele ettiğini öne sürmüştü; ancak geline nokta İŞİD'ten boşalan alanlara PYD'nin yerleşmiş olması, ABD'nin İŞİD terör örgütünü PYD'yi bölgeye yerleştirmek için araçsallaştırdığı kanaatini oluşturmuştur.

halinde Türkiye açısından hem sınır güvenliği bakımından hem de sınırının hemen yanında oluşan PYD hâkimiyetinin zayıflatılması açısından önemli faydalar sağlayacak olan bu projeye ne ABD ne de Rusya tarafından ciddi destek verilmemiştir. Her iki büyük gücünde bu makul talebin gerçekleşebilmesine katkı sağlamak istememelerinin altında yatan gerçek nedenin ise Türkiye'nin bölgede güçlü bir aktör haline gelmesini istememeleri olduğu değerlendirilmektedir. Bu durum, büyük güçlerin günümüzdeki davranışlarını şekillendiren en önemli teori olan "saldırgan realizm" ile açıklanabilir.

Türkiye, 9 Ekim 2019 tarihinde Suriye'nin kuzeyindeki terör hedeflerine yönelik olarak Barış Pınarı Harekâtı'nı başlatmıştır. Harekât ile güvenli bölge oluşturularak sınır güvenliğinin sağlanması, PYD'nin bölgeden uzaklaştırılması ve dört milyona yaklaşan Suriyeli sığınmacıların bir kısmının ülkelerine dönüşünün sağlanması hedeflenmiştir. Harekat sonrası 17 Ekim'de ABD ile harekatın durdurulması noktasında anlaşmaya varılmış; ancak Türkiye'nin beklentilerinin karşılanmaması nedeniyle Türkiye harekata devam edeceğini ilan etmiştir. Bunun üzerine 22 Ekim'de Soçi'de biraraya gelen ve yedi saate yakın görüşme gerçekleştiren Putin ve Erdoğan bölgede terör unsurlarına müsaade etmeyeceklerini, YPG'nin Türkiye sınırının 30 kilometre dışına çıkarılacağı, 150 saatlik bir sürenin sonunda Barış Pınarı harekat bölgesinin batısı ve doğusunda 10 kilometrelik derinlikte Türk ve Rus güvenlik güçlerinin ortak devriye görevine başlamaları kararlaştırılmış ve anlaşmanın hemen ardından iki ülke ortak devriye görevini yürütmeye başlamışlardır.

2.2.4. Rejim Güçlerine Rusya Tarafından Silah Yardımı Yapılması

Rusya'nın krizin başlangıcından itibaren desteklemekte olduğu Esed güçlerine silah yardımında bulunduğu ve Rus askerlerinin çatışma bölgelerinde rejim güçlerine fiili olarak destek verdiği bilinmektedir. Rusya'nın bu çatışmalarda general düzeyindeki askerlerinden dahi kayıplar vermiş olduğu medya organlarında yer almıştır. Rusya tarafından sağlanan ağır silahlar Türkiye'nin desteklediği ÖSO güçlerine karşı kullanılmaktadır. Bu durum iki ülke arasında gerilim yaratan önemli bir konudur.

2.2.5. PKK ve PYD'nin Bölgedeki Varlığı

ABD'nin de Suriye'de kendine müttefik olarak YPG'yi seçmesi Türkiye'yi Rusya ile daha da yakınlaştırmıştır. Ancak Rusya, Türkiye açısından ulusal güvenliğine açık bir tehdit oluşturan PKK ve YPG terör örgütlerinin bölgedeki faaliyetlerini engellemeye yönelik herhangi bir önlem almaya yanaşmamakta, daha da önemlisi bu örgütleri resmi ağızdan terör örgütü olarak tanımamaktadır. Rejim güçlerine tehlike oluşturmadığı müddetçe Rusya'nın, çıkarları doğrultusunda YPG unsurlarından yararlanmaya devam edeceği değerlendirilmektedir.

3. TÜRKİYE-RUSYA İLİŞKİLERİNİN SURİYE KRİZ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

RF, artık uluslararası sistemdeki gelişmeleri tek başına yönlendirme yetenek ve iradesine sahip süper güç değildir. RF'yi sıradan bir bölgesel güç olarak nitelendirmek te eksik olacaktır. SSCB'nin dağılmasının ardından geçen zaman içerisinde ardılı olan RF önce büyük bir çöküntüyle sendelemiş, sonra toparlanmaya başlamış olup (Tellal, 2014, 230-231), bu toparlanma devam etmektedir. Rusya'nın enerji kaynaklarını stratejik bir silah olarak kullanabilmesi, Kırım'ı bir oldu bittiyle topraklarına bağlayarak Karadeniz'de avantaj elde etmesi, Suriye krizinde alanda Batı'ya üstünlük sağlaması ve ABD'nin Suriye politikalarının gerçekleşmesini engellemesi, hem Orta Doğu'da nüfuzunun arttırmasını sağlamış, hem de uluslararası siyasette önemli bir güç olmaya devam ettiğini göstermiştir. Aynı bölgede yer

Türkiye-Rusya İlişkilerinin Suriye Krizi Bağlamında Değerlendirilmesi

alan Türkiye ve Rusya bölgesel meselelerde zaman zaman karşı karşıya gelmekte, zaman zaman ise birlikte hareket edebilmektedirler. İki ülke de karşılıklı ilişkilere önem verdiklerini çeşitli vesilelerle ifade etmektedirler.

Soğuk Savaş'ın sonlanmasıyla Sovyetler Birliği ile Türkiye arasında mümkün olmayan birçok işbirliği alanının Türkiye ile Rusya arasında geliştirilmesi fırsatı doğmuştur. Enerji, ticaret ve turizm başta olmak üzere potansiyeli yüksek birçok iş birliği alanının iki ülkenin inisiyatifiyle güçlendirilmesi taraflara ciddi stratejik ve ekonomik katkı sağlamıştır (Koçak, 2017, 7). Her ne kadar soğuk savaş sonrası iki ülke de ekonomik ve siyasi krizlerle uğraşmak zorunda kalmış olsa da (Urazova, 2013, 46) ekonomik ilişkilerin gelişmesiyle ilişkilerin boyutunun daha ileri noktalara taşınabileceği beklentisi oluşmuştur. İki ülke arasındaki ilişkilerin belki de tarihlerinde hiç olmadığı kadar yakınlaştığı bir dönemde başlayan "Suriye İç Savaşı" ise iki ülke arasındaki rekabet ve çatışma risklerini tetiklemiştir.

Rusya ve Türkiye'nin Suriye politikaları zıtlıkları barındırmakta ve iki ülke arasında ciddi problemler oluşturmaktadır. Türkiye Suriye kriziyle birlikte ciddi bir mülteci akını ve güvenlik sorunuyla karşı karşıya kalmıştır. (Askerov and Tchantouridze, 2018, 45). Türkiye'nin Suriye ile 911 kilometrelik uzun ve tamamen kontrol edilmesi oldukça zor sınırı bulunmaktadır. Suriye'deki iç savaş şiddetlendikçe Ankara bu durumdan kaynaklanan pek çok güvenlik sorunuyla uğraşmak zorunda kalmıştır. Burada IŞİD ve PKK gibi örgütlerle mücadele kadar, Suriye'deki iç savaştan kaçarak Türkiye'ye sığınan dört milyona yakın sığınmacının yarattığı sosyal ve ekonomik sıkıntılara da özellikle dikkat çekmek gerekir. İç savaşın şiddet kazanmasından bizzat Esed rejimini sorumlu tutan Ankara, bu nedenle 2011 sonbaharından itibaren Batı ülkeleriyle birlikte Esed'e karşı savaşan muhalif grupları desteklemeye başlamıştır. Bu tutum, Suriye iç savaşı sürecinde İran'la birlikte Esed rejiminin en önemli destekçilerinden birisi haline gelen Rusya ile Türkiye'yi karşı karşıya getirmiştir (Erşen, 2016, 154-155).

Rusya'nın Suriye denklemine dahil olması Suriye iç savaşının seyrini önemli oranda değiştiren bir hamle olmuştur. Rusya'nın ilk başlarda Ukrayna ve Kırım'da yaşamış olduğu gerilimi unutturmak için atılan bir hamle olarak algılanan Suriye çıkışı, Obama yönetiminin Ortadoğu'da bırakmış olduğu jeopolitik boşluk nedeni ile Moskova açısından etki alanını genişletmek için bir fırsata dönüştürülmüştür (Köse, 2018). Rusya bu fırsatı değerlendirerek Soğuk Savaş'tan kalma Tartus askeri üssünü ve dolayısıyla Suriye'deki varlığını koruma politikası ve bunun sonucunda SSCB döneminde hakim olduğu coğrafyaya geri dönmeyi arzulamıştır. Türkiye ise genel olarak NATO ile uyumlu bir politika benimseyerek sivil halkın bu mevcut iç savaştan daha fazla mağdur olmaması için girişimlerde bulunmuş ve sınırın diğer tarafında kendi güvenliğini tehdit edecek oluşumların ortaya çıkmasına da engel olmak için politikalar geliştirme amacı gütmüştür (Tüfekçi, 2017, 144). Rusya'nın Eylül 2015'de Suriye'de askeri operasyonlara başlaması Türkiye'nin planlarını önemli derecede etkilemiştir. Her şeyden önce Rusya'nın Suriye'de IŞİD ve Türkiye destekli muhalif güçlere yönelik hava operasyonlarını başlatması rejim güçlerinin etkinliğini artırmıştır. Tartus'ta askeri varlığını artırması ise Türk Deniz Kuvvetleri'nin hareket alanını kısıtlamıştır (Samaylov, 2018,147-148).

2011'de hız kazanan Arap ayaklanmaları ve Suriye iç savaşına ilişkin ortaya çıkan derin görüş ayrılıkları zaman içinde iki ülke arasında ciddi sorunlar yaratmaya başlamıştır. Özellikle Rusya'nın Suriye'de Esad rejimine destek olmak amacıyla Eylül 2015'te doğrudan hava harekâtlarına başlaması Türkiye'nin tepkisini çekmiştir (Erşen, 2016, 153). 24 Kasım 2015'de Suriye sınırında SU-24 tipi bir Rus savaş uçağının sınır ihlali nedeniyle Türk F-16'ları tarafından düşürülmüş olması iki ülke arasında ciddi bir krizin başlamasına yol

açmıştır. Bu olay sonrası Rusya'nın ekonomik ambargo uygulaması sonucu Türkiye hem milyarlarca dolarlık zarara uğramış; hem de Suriye' de rahat hareket edebilme olanağını yitirmiştir (Balta, 2017). Putin, yapmış olduğu açıklamada İŞİD ile mücadele eden ve kesinlikle Türkiye açısından hiçbir tehdit oluşturmayan Rus uçağının Türk jetleri tarafından dürüldüğünü söyleyerek (Sudakov, 2015), Türkiye'den ithalatı yasaklamış ve vatandaşlarının Türkiye'ye turist olarak gitmelerini engellemiştir.

Tablo: Türkiye Cumhuriyeti- Rusya Federasyonu Dış Ticaret Verileri (Dolar)

Yıllar	İthalat	İhracat	Hacim
2008	31,364,477	6,483,004	37,847,480
2009	19,450,086	3,189,607	22,639,693
2010	21,600,641	4,628,153	26,228,794
2011	23,952 914	5,992,633	29,945,548
2012	26,625,286	6,680,777	33,306,063
2013	25,064,214	6,964,209	32,028,423
2014	25,288,597	5,943,014	31,231,611
2015	20,401,757	3,588,331	23,990,088
2016	15,162,386	1,732,954	16,895,340

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, <http://tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>

24 Kasım 2015 tarihinde meydana gelen uçak krizinin iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilere olumsuz etkisi 2014 ve 2016 verilerinde kendini göstermiştir. 2014 yılında iki ülke arasında 31 milyon civarında olan dış ticaret hacminin 2016 yılında yaklaşık % 50 azaldığı görülmektedir. 2014 yılında 5.943.014 dolar olan Türkiye'nin ihracatı 2016 yılında 1.732.954 dolara gerileyerek % 70.8 oranında azalmıştır. 2014-2016 yılları arasında Türkiye'nin Rusya'dan ithalatı ise % 40 oranında azalmıştır.

Uçak krizi sonrası Rusya bölgeye S-400 füze sistemlerini yerleştirmiş, Suriye'de alan hakimiyetini artırmış, Kırım'ı işgali sebebiyle kendisine uluslararası kamuoyu tarafından yönlendirilen tepkilerin hedefini şaşırtmıştır. Ayrıca iç kamuoyunun dikkatini ekonomik kriz ve ülke içi diğer sorunlu alanlardan uzaklaştırabilmiştir.

Rusya, uluslararası platformlarda, başta Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi olmak üzere, harekete geçmiş Türkiye'nin Rus uçağını Rusya'nın İŞİD'e, yani en tehlikeli terör örgütüne, karşı savaşırken haksız ve hukuksuz şekilde düşürdüğünü açıklamıştır. Bununla da yetinmeyerek Türkiye'nin İŞİD'e destek verdiği, terör örgütünün en büyük gelir kaynağı olan petrol satışının da Türkiye aracılığıyla gerçekleştiğini iddia etmiştir. İSİD militanlarının Türkiye sınırından çok rahat geçtiğini ve daha sonra farklı ülkelere gidebildikleri propagandası yaparak AB, NATO, ABD, Almanya, İngiltere ve Fransa gibi aktörlerin Türkiye'ye destek vermelerini engellemek istemiştir (Demir, 2016, 147).

Türkiye-Rusya İlişkilerinin Suriye Krizi Bağlamında Değerlendirilmesi

Haziran 2016'da, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, uçak düşürülmesi olayıyla ilgili olarak, bir mektupla özür dilediği Rusya tarafından açıklanmıştır. Türkiye tarafı öldürülen pilotun ailesinden özür dilendiğini açıklamış, Rus tarafı ise mektuptaki ifadelerin yeterli olduğunu belirtmiştir; ancak mektubun tam metni yayımlanmamıştır (Avatkov, 2017, 423). Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 9 Ağustos 2016'da St. Petersburg'da Rusya devlet başkanı Vladimir Putin'le yaptığı görüşme sonrasında ilişkilerde bir normalleşme süreci başlamışsa da Suriye'ye ilişkin görüş ayrılıkları sona ermemiştir (Erşen, 2016, 153).

Ismayil (2018, 80), Kırımı işgalinden sonra Batı tarafından yaptırım uygulanan Rusya'nın 2014 yılından beri ciddi ekonomik problemlerle karşı karşıya olduğunu, petrol fiyatlarının da 2016 da en düşük seviye olan 35 dolara gerilediği bir durumda Rus liderliğinin Türkiye ile politik krizi uzun müddet sürdürebilmesinin beklenemeyeceğini belirterek, Rusya'ya Batı tarafından ekonomik ambargo uygulanmasının sorunun çözümüne olumlu katkı sağladığını belirtmektedir. Krizin üzerinden bir yıl dahi geçmeden ilişkiler yumuşamaya başlamış; ancak bu krizin kime ne kazandırdığı sorusu tam olarak cevaplandırılmamıştır.

Her ne kadar iki tarafın Suriye'deki politikaları tam olarak örtüşmese de yaşanan yakınlaşma 24 Ağustos 2016 tarihinde başlatılan Fırat Kalkanı Operasyonu'na karşı Rusya'nın sessiz kalmasını sağlamış ve Suriye'nin kuzeyini IŞİD ve PKK'dan temizlemek için başlatılan operasyonun başarılı bir şekilde devam etmesine imkan vermiştir (Tüfekçi, 2017, 148). Ayrıca Putin'in 15 Temmuz darbe girişiminden hemen sonra Türkiye'deki seçilmiş hükümete koşulsuz desteğini beklemeden açıklaması iki ülke ilişkilerinde güven artırıcı bir adım olmuştur (Sudakov, 2015).

Rus parlamentosunun alt kanadı Duma, Ekim 2016'da İstanbul'da imzalanan Türk Akımı⁶ Anlaşmasını onaylamıştır. Rusya Genelkurmay Başkanlığı Ana Harekat Dairesi Başkanı Orgeneral Sergey Rudskoy, 18 Ocak'ta Rusya ve Türkiye'nin Suriye'de El Bab'ın güneyindeki IŞİD unsurlarına yönelik ilk ortak hava operasyonunu düzenlediğini açıklamıştır. Kazakistan'ın başkenti Astana'da 2. turu tamamlanan Suriye barış görüşmelerinin sonucunda, garantör ülkeler Rusya, Türkiye ve İran, Suriye'deki ateşkesin izlenmesini sağlamak için 3'lü bir görev gücü oluşturmaya karar vermişlerdir (sputniknews.com, E. Tarihi: 02.01.2010). Bu gelişmeler uçak krizi sonrası Türkiye Rusya ilişkilerinin normalleşmeye başladığının somut kanıtları olmuştur.

Rusya'nın savaşa dahil olması, Türkiye'nin bölgesel sorunlarla ve Suriye'den kaynaklanan tehditlerle mücadelede ABD'den yeterli destek bulamaması Suriye bağlamında yeni bir güç merkezi ortaya çıkarmıştır. Türkiye-Rusya-İran arasında oluşan de facto ittifak Suriye'de kısmen de olsa çatışmaların azaltılmasına zemin hazırlamıştır. Bu ittifak ABD'nin tek taraflı politikalarına güçlü bir alternatif oluşturmuştur. ABD'nin Ortadoğu'daki gerginlikleri artıracak ve çatışma yaratacak yönde politikalar yürütmeye devam etmesi de facto ittifakı bölge ülkeleri açısından cazip bir alternatife dönüştürmektedir (Erol, 2017, 208-209). ABD'nin Suriye topraklarından Türkiye'ye ciddi bir tehdit oluşturan PYD'yi açıktan desteklemesi Türkiye'yi yeni arayışlara zorlamıştır (Askerov, Byrne, Matyok, 2018, 83). Türkiye ve Rusya Andrey Karlow suikastına rağmen başlatılan süreci devam ettirme kararlılığını gösterebilmişlerdir.

⁶ Türk Akımı Açık Deniz Boru Hattı: Rusya'nın Anapa kıyısından başlayıp Karadeniz altından 930 km boyunca ilerleyerek Trakya kıyısında Türkiye'ye ulaşmaktadır. Boru hattı, Rusya'daki dev doğalgaz rezervlerini doğrudan Türkiye'nin doğalgaz dağıtım şebekesine bağlayarak Türkiye, Güney ve Güneydoğu Avrupa için güvenilir bir enerji kaynağı yaratmaktadır (<http://turkstream.info/tr/project/>).

Türkiye Rusya ve İran liderleri arasında devam eden zirvelerde Suriye'nin toprak bütünlüğüne vurgu yapılmıştır (Balta, 2017). Türkiye'nin belli bir anlayış birliği sağlayarak Fırat Kalkanı harekâtına başlamış olması ve Ocak 2017'de ilk turu yapılan Astana görüşmelerinde bu iki ülkeyle birlikte ortak hareket etmesi bu bakımdan oldukça önemli gelişmelerdir. Ne var ki halen Suriye'deki geçiş sürecinde Esad'ın oynayacağı rol ve Rusya'nın PYD/YPG ile ilişkilerinin geleceği gibi konularla ilgili olarak iki ülke arasında önemli görüş ayrılıkları devam etmektedir. Tüm bunlara ilave olarak Ankara'nın Suriye meselesiyle ilgili olarak aynı anda hem Washington, hem de Moskova ile askeri işbirliğini sürdürmesinin mevcut şartlar altında pek mümkün olmadığını düşünenler bulunmaktadır (Erşen, 2016, 167). Fakat Türkiye'nin 1952 yılından beri içinde yer aldığı NATO güvenlik sisteminden kopmasını beklemek rasyonel görünmemektedir. Öte yandan Rusya ise ABD ile işbirliği halinde olan ülkelere kuşkuyla yaklaşmakta ve düşmanca tavır takınmaktadır. Rusya'nın yakın dönemdeki Gürcistan, Ukrayna ve Azerbaycan politikaları bu durumun somut örnekleridir. Son dönemlerde Rusya'nın, Batı ile yaşadığı rekabet alanları üzerinden, Türkiye'yi Batı bloğundan uzaklaştırmaya yönelik politikalara ağırlık verdiği görülmektedir.

15 Eylül 2017 tarihinde gerçekleştirilen altıncı Astana görüşmelerinde ateşkesin garantör ülkeleri olan Türkiye, Rusya ve İran Doğu Guta, Kuzey Humus eyaletinin bazı bölümleri, İdlib ve İdlib'e komşu illerin bazı bölümleri ve Güney Suriye'nin belli bölümlerini kapsayan dört çatışmasızlık bölgesi oluşturacaklarını açıklamışlardır (Samaylov, 2018, 177-178). Rusya'nın, Türkiye ile 17 Eylül 2018'de vardığı Soçi mutabakatı ile de Türkiye-Rusya ilişkileri Suriye özelinde stratejik bir noktaya taşınmış, çatışmasızlık bölgelerinin kontrolü ve terör gruplarıyla mücadele konusunda anlaşılmıştır (Yılmaz, 2019, 293). Ancak rejim ve İran destekli güçler, ateşkes ilan edilerek durumun muhafaza edilmesinin kararlaştırıldığı 4 bölgeden İdlib hariç geri kalan bölgeleri, Rusya'nın hava desteği sayesinde ele geçirmişlerdir. Bu saldırılardan kaçan yüz binlerce sivil, kuzeyde Türkiye sınırına yakın kesimlere göç etmiştir. Türkiye'nin yeni bir büyük göç dalgasını hem ekonomik olarak hem de kamuoyu baskısı nedeniyle karşılaması mümkün gözükmemektedir.

Türkiye ve Rusya'yı karşı karşıya getiren bir diğer gelişme ise 2019 sonbaharında başlatılan Barış Pınarı Operasyonu olmuştur. Harekatın başlangıcıyla birlikte ABD başta olmak üzere birçok ülke Türkiye'ye harekatı durdurma çağrısında bulunmuş, ABD bir adım daha öteye giderek Türkiye'ye yönelik ekonomik yaptırım kararı alınacağını ilan etmiştir. 7 Ekim'de ABD ile harekatın durdurulması noktasında anlaşmaya varılmış; ancak Türkiye'nin beklentilerinin karşılanmaması nedeniyle Türkiye harekata devam edeceğini ilan etmiştir. Bunun üzerine 22 Ekim'de Soçi'de biraraya gelen ve yedi saate yakın görüşme gerçekleştiren Putin ve Erdoğan bölgede terör unsurlarına müsaade edilmeyeceği, YPG'nin Türkiye sınırının 30 kilometre dışına çıkarılacağı ve 150 saatlik bir sürenin sonunda Barış Pınarı harekat bölgesinin batısı ve doğusunda 10 kilometrelik derinlikte Türk ve Rus güvenlik güçlerinin ortak devriye görevine başlamaları kararlaştırılmış ve anlaşmanın hemen ardından iki ülke ortak devriye görevini yürütmeye başlamışlardır.

Tüm bu anlaşma metinlerine karşın Rusya ve Rejim güçleri İdlib'i de bombalamaya devam etmişlerdir. Bu bombardımanlar sonucu birçok insan yerlerinden edilmiş ve yeni insani dramların yaşanmasına neden olmuştur (Pitel vd. 2020). İdlib Gerginliği Azaltma Bölgesi'ni hedef alan Rusya, rejim ve İran destekli gruplar yeni bir göç dalgasını tetiklemişlerdir (www.sabah.com.tr).

Türkiye ve Rusya arasında varılan Soçi Mutabakatı İdlib konusunda bir çatışmasızlık alanı oluşturmuş olmasına rağmen 2020'nin başında Rusya'nın da desteklemesi ile bölgede görev yapan Türk askerlerine Rejim güçlerince farklı zamanlarda yapılan saldırılarda elliye

Türkiye-Rusya İlişkilerinin Suriye Krizi Bağlamında Değerlendirilmesi

yakın⁷ Türk askerinin şehit edilmesi iki ülke arasında Karlov suikastinden sonraki en ciddi gerilimi tetiklemiştir.

Saldırıların zamanlaması ve saldırı öncesi gelişmelere bakıldığında önemli ipuçları ortaya çıkmaktadır. Bu saldırıların hedefleri aşağıdaki şekilde özetlenebilir (Erol, 2020):

1. Suriye krizinde Türkiye'nin hedeflerine önemli ölçüde ulaşması ve bu bağlamda sınır güvenliğini korumak için kapasitesini arttırmış olması,
2. Türkiye'nin, Suriye krizinde ABD-Rusya ikilisi arasında sahada-masada bir denge sağlayabilmesi ve süreci ABD ile derin bir krize girmeden, bazı kesimlerde hayal kırıklığı oluşturacak şekilde, başarılı bir şekilde yürütebilmesi,
3. Türkiye'nin Suriye'deki enerjisini daha başka kriz alanlarına çevirmeye başlaması, bu bağlamda Türkiye'nin Doğu Akdeniz ve Kuzey Afrika'da artan etkinliği ve bunun Türk-Rus ilişkilerine özellikle Libya bağlamındaki yansımaları,
4. "Yüzyılın Anlaşması'na"⁸ Türkiye'nin verdiği sert tepki ve bunun sahaya yansımaları,
5. Türkiye-Ukrayna ilişkilerinde yaşanan gelişmeler,
6. Türkiye'nin "oyun bozucu" - "oyun kurucu" rolü, bu kapsamda artan kapasitesi ve bunun yol açtığı rahatsızlıklar,
7. Türkiye'nin bölgesel-küresel bazda artan etkisi ve kontrol edilemeyen bir aktöre dönüşmesi,

Bu saldırılar Suriye krizinin başlangıcından beri Türk ve Rejim güçleri arasındaki en ciddi karşılaşma olmuştur (Frantzman, 2020). Bu saldırıları Esed güçlerinin Türkiye'ye yönelik saldırıları olarak değerlendirmek mümkün değildir. Saldırı ile Türkiye-Rusya-İran işbirliğini esas alan Astana ve Soçi süreçleri de ciddi yara almıştır. Esed güçlerinin Rusya ve İran'ın bilgisi dışında böyle bir saldırıyı gerçekleştirmiş olduğunu düşünmek, Suriye'deki yapı gözönüne alındığında, makul gözükmemektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde bu saldırının etkileri ve sonuçlarının Suriye krizine geniş perspektifte etki edeceği muhakkaktır. İdlib'de yaşanacak büyük çaplı bir çatışmanın sivil katliamlara ve beraberinde Türkiye'ye yönelik yeni bir büyük göç dalgasına neden olabilecek ve terör unsurlarının Türkiye topraklarına sızmalarına yol açabilecektir. Tüm bu sürece Rusya ve Türkiye bir çözüm üretmezlerse Astana-Soçi süreçleri ve daha genelde Türkiye Rusya ilişkilerinin ağır yara alması beklenmelidir.

Suriye krizi özelinde Türkiye Rusya ilişkileri yeni bir sınavdan geçmektedir. İlişkilerin yaşanan krizlere rağmen derinleşme eğilimi gösterdiği görülmektedir. İki ülke liderleri arasında kurulan iyi ilişkilerin iki ülke arasındaki krizlerin aşılmasında etkili olduğu görülmektedir. Putin'in 2018 seçimlerinden büyük bir zaferle çıkmasının ardından ilk ziyaretini Türkiye'ye gerçekleştirmesinin özel bir anlamı vardır. İki ülke Suriye ve Orta Doğu'daki ABD'nin başını çektiği Batı kaynaklı politikalara ortak tavır alacaklarını ve birlikte çözüm arayacaklarını deklare etmişlerdir. Hem silah sistemlerinin satın alınması, hem

⁷ 03 Şubat 2020 tarihinde İdlib'in güneydoğusundaki Saraqıp ilçesi yakınlarında, M4 ve M5 karayolunun kesişme noktasının bulunduğu ve stratejik açıdan çok önemli bir yerde görevli olan Türk askerlerine Rejim güçleri tarafından yapılan yoğun topçu atışı sonucu yedi asker ve bir sivil personel şehit olmuş, 13 asker de yaralanmıştır. Yine rejim tarafından 10 Şubat 2020 tarihinde yapılan yoğun topçu atışı neticesinde, 5 Türk askeri şehit olmuş, 5 asker de yaralanmıştır. 27 Şubat 2020 tarihinde Esed güçleri tarafından gerçekleştirilen hava saldırılarında 34 Türk askeri şehit olmuş, olaydan hemen sonra başlatılan Bahar Kalkanı Harekatı ile 3000 in üzerinde rejim mensubu öldürülmüş ve çok sayıda rejim askeri teçhizatı imha edilmiştir.

⁸ ABD devlet başkanının İsrail-Filistin sorununa yönelik olarak açıklamış olduğu metin. (Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/trumpin-sozde-baris-planinin-ayrintilarinda-neler-var/1719978>).

iki ülkenin Suriye sorununa ortak çözüm bulma iradesi göstermeleri, iki ülke ilişkileri tarihindeki en önemli gelişmeler olarak değerlendirilebilir.

Öte yandan Ankara ve Moskova'nın öncelikli hedefleri birbirinden farklılık göstermektedir. İki tarafında ortak çıkarları ortaya koyma noktasında yeterli çabayı ortaya koyabildiği söylenemez (Tchantouridze, 2018, 149). Bölgesel ve uluslararası güvenlik sorunlarına yaklaşımları farklı olan Türkiye ve Rusya ilişkileri ile ilgili olarak (Arbatova, 2013, 65) Suriye İç Savaşı bağlamında bir değerlendirme yapıldığında, bu krizle birlikte Türkiye ve Rusya arasında yeni çatışma alanlarının ortaya çıktığı; ancak ABD ile uyuşmayan politikaları nedeniyle iki ülkenin taktiksel işbirliği olanakları geliştirdikleri görülmektedir.

Türkiye-Rusya ilişkileri Suriye üzerinden günümüzde dayanıklılık testinden geçmektedir. Her ne kadar aralarındaki problemlerin bazılarını çözüme kavuşturamamış, kimisini arka plana atıp, kimisini dondurmuş olsalar bile, iki ülke son yıllarda bölgesel ve küresel planda birçok konuda yakın veya benzer duruş sergilemeye gayret etmektedirler. Bu iki tarafın da farkında olduğu bilinçli bir tercihtir (Yılmaz, 2019, 183). Suriye krizi Türkiye ve Rusya arasında yeni rekabet alanları oluşturduğu gibi yeni işbirliği fırsatları da ortaya çıkarmıştır. Çalışmada etraflıca tartışılmış olan bu hususlar; araştırmanın "Türkiye ve Rusya'nın Suriye krizinin çözümü noktasında tam bir uzlaşa sağlayamayacakları; ancak ABD'nin başını çektiği Batılı ülkelerin yürüttükleri ve iki ülke tarafından da tasvip edilmeyen konularda birlikte hareket etmeye devam edebilecekleri" denencesini doğrulamaktadır.

Türkiye, Rusya ve İran'ın Suriye krizine yönelik ortak çözüm üretmeye çalışmaları bölge barışı açısından umut verici bir gelişmedir. Başlangıçta Türkiye'nin, Suriye krizinin çözümü konusunda Rusya ve İran'dan tamamen farklı politikalara sahip olmasına karşın, ABD'nin verdiği sözleri tutmaması ve Türkiye'nin güney sınırında bir Kürt devleti kurulmasına yönelik terör örgütlerine (PKK, PYD) açık desteği, Türkiye'yi Rusya ve İran'la birlikte hareket etmek zorunda bırakmıştır. Ancak; İdlib'de Türk askerlerine yönelik saldırılar karşısında Rusya'nın net bir tutum takınmaması ve özellikle Putin'e yakınlıkları ile bilinen Rus basın yayın organlarında bu saldırılar karşısında Esed'i destekler mahiyette ifadelerin yer alması ve Esed rejiminin Rusya açısından çok önemli olduğunun vurgulanması Türk kamuoyunda İdlib saldırılarının Rusya'nın bilgisi dahilinde gerçekleştirilmiş olduğu kanısını kuvvetlendirmiştir. Bu durum da Türkiye'de Rusya'nın güvenilir bir ortak olamayacağı inancını kuvvetlendirmektedir. Suriye özelinde önemli bir testten geçen Rusya-Türkiye ilişkilerinin istikrar kazanıp kazanamayacağı bölgedeki gelişmeler karşısında iki ülkenin de sağduyuyla hareket ederek birbirinin önceliklerine hassasiyet göstermesine bağlıdır.

Bu noktada belirtmelidir ki Rusya- Türkiye ilişkilerinin normalleşmesi sadece iki ülke açısından değil tüm bölge açısından olumlu bir gelişme olacaktır. İki ülke arasındaki işbirliği bölge açısından son derece önem arz etmektedir. Aksi takdirde Karadeniz'den Kafkasya'ya, Orta Asya, Orta Doğu ve Uzak Doğu'da ciddi sorunlarla karşı karşıya kalılabilecektir (İsmayil, 2018, 80). Tüm bu bölgesel sorunlara iki ülkenin ortak çözüm üretebilmeleri ise iki ülkenin Suriye sorununun çözümü noktasında gösterecekleri işbirliğine dayalı performanslarına bağlıdır.

Türkiye ve Rusya'nın İran ile birlikte bölgesel sorunlara çözüm bulunmasında ortak inisiyatif geliştirmeleri bu krizin, yeni çatışma alanları ortaya çıkararak iki ülke ilişkilerine olumsuz etkisinin yanında, iki ülkenin beraber çalışabilme reflekslerinin gelişmesine de katkı sağladığını göstermiştir. İdlib saldırıları sonucu tartışmalı bir hale gelmiş olmasına karşın, gerek uluslararası zeminde Suriye krizinin çözümü noktasında tek somut zemin olan Astana Görüşmeleri Süreci, gerekse Barış Pınarı Harekatı sonrası iki ülkenin terör unsurlarının Türkiye sınırından belirli bir mesafe geriye çekilmesi noktasında uzlaşabilmeleri her şeyden

Türkiye-Rusya İlişkilerinin Suriye Krizi Bağlamında Değerlendirilmesi

önce iki ülkeyi de çatışma alanlarının dışında işbirliği alanları üzerinden politika üretebilecekleri noktasında cesaretlendirmiştir.

SONUÇ

Suriye hem Türkiye hem de Rusya açısından stratejik öneme sahip bir coğrafyada yer almaktadır. Her iki ülkenin de Suriye krizine müdahil olmalarının çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Rusya açısından değerlendirildiğinde Soğuk Savaş'tan kalma ve Rusya dışındaki tek deniz üssü olan Tartus askeri üssünü ve dolayısıyla Suriye'deki varlığını korumak, Kırım'ı işgali sonrası uluslararası kamuoyunda oluşan tepkileri unutturmak, uluslararası alanda etkin bir güç olduğunu ispat etmek, Orta Doğu'daki varlığını devam ettirebilmek gibi nedenler gösterilebilir. Türkiye açısından bakıldığında ise konunun hayati öneme haiz olduğu görülmektedir. İç savaşın başlamasıyla birlikte Türkiye ciddi bir mülteci akınıyla karşı karşıya kalmış, Suriye'den topraklarına uzun menzilli silahlarla çok sayıda taciz atışında bulunulmuş ve bu saldırılar sonucu can kayıpları yaşanmış, sınır güvenliği açısından ciddi sıkıntılar yaşanmış, 911 km lik uzun kara sınırının önemli bir kısmı PKK terör örgütünün Suriye kolu olan PYD'nin kontrolüne girmiş ve Türkiye'nin ulusal güvenliğine yönelik önemli tehditler ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Suriye'ye hiçbir sınırı bulunmayan Rusya ile bu ülkeyle en uzun kara sınırına sahip Türkiye'nin krize müdahale nedenleri birbirinden farklılık göstermektedir. Türkiye'nin hemen yanbaşıda yaşanan iç savaşa müdahil olması bu savaşın olumsuz dışsallıkları karşısında bir zorunluluk iken, Rusya'nın müdahalesinin daha çok iç ve dış politikasında çıkar maksimizasyonuna dayandığı görülmektedir.

Rusya ve Türkiye'nin Suriye'de Esed rejiminin devamı, ılımlı muhalifler, tampon bölge oluşturulması gibi çözümü zor rekabet alanları bulunmaktadır. Kasım 2015'te Rus savaş uçağının angajman kuralları gereğince Türkiye tarafından düşürülmesiyle Türkiye Rusya ilişkileri büyük zarar görmüş, Rusya tarafından Türkiye'ye siyasi ve ekonomik yaptırımlar uygulanmaya başlanmıştır. Bu olay sonucu Rusya Suriye'deki alan hakimiyetini güçlendirmiştir. 2016 yılından itibaren ilişkilerin düzelmeye başlaması ile de iki ülkenin de ABD politikaları karşılığı üzerinden işbirliği olanakları geliştirdikleri ve İran ile birlikte soruna siyasi çözüm arayışına yöneldikleri gözlenmiştir. Ancak; İdlid'de Türk askerlerine yönelik saldırılar bu süreçleri tartışmalı hale getirmiş ve Türk kamuoyunda Rusya'nın güvenilir bir ortak olamayacağını yeniden gündeme taşımıştır.

Rusya'nın Esed rejiminin devamı noktasında ısrarlı olması ve Suriye'de yapmak istediklerini rejim üzerinden gerçekleştirmeye çalışması, hem Suriye krizinin çözümünü çıkmaza sokmakta, hem de Türkiye ile ilişkilerine büyük zarar vermektedir. Esed rejiminin Suriye'de kendi halkına yönelik acımasız tutumu, Türkiye ve Batı'nın Esed rejiminin devamına razı olması durumunda bile Suriye sorunun çözümünü imkansız kılmaktadır. Çünkü rejim tarafından büyük acılar yaşatılmış Suriye halkının Esed rejiminin devamına rıza göstermesi artık mümkün gözükmemektedir.

Rus savaş uçağının angajman kuralları nedeniyle Türkiye tarafından düşürülmesi ve Rejim unsurları tarafından Türk askerlerine yönelik saldırı olaylarında görüldüğü üzere; Suriye özelinde Türkiye-Rusya ilişkilerinin her daim iki ülke arasındaki jeopolitik rekabetin kısılcacı altında olduğu değerlendirilmektedir. Gerek Türkiye gerekse Rusya'nın bu alanlardan istifade edebilmesi ise jeopolitik rekabetin iş birliği imkanları ile beraber yönetilmesine bağlıdır.

Türkiye ile Rusya arasında Orta Asya, Kırım, Ermenistan-Azerbaycan anlaşmazlığı, PKK'nın Rusya tarafından terör örgütü olarak tanınmaması, enerji nakil hatları güzergahları

gibi önemli politika uyuşmazlıkları bulunmasına karşın, iki ülke bu sorunlardan bağımsız olarak ekonomik ilişkilerini geliştirebilmiş, hatta ilişkileri stratejik boyuta taşımak noktasında önemli adımlar (Akkuyu Nükleer Santrali, S 400 füze sistemi alımı) atabilmişlerdir. Suriye iç savaşıyla birlikte ise bu çatışma alanlarına yenileri eklenmiş; ancak yeni işbirliği olanakları da ortaya çıkmıştır. Suriye’de devam eden çatışmaların Rusya, Türkiye ve İran’ın ortak inisiyatifi olan Astana süreci ile çözüme kavuşturulması durumunda ise iki ülke ilişkileri yeni bir ivme kazanacaktır. Her şeyden önce iki ülkenin bölgesel aktör oldukları küresel alanda tescillenmiş olacak ve diğer bölgesel sorunların çözümü noktasında iki ülkenin inisiyatif alabilmeleri kolaylaşacaktır. Uluslararası politika açısından değerlendirildiğinde ise “küresel sorunların Batı merkezli kuruluşlar veya ülkelerin desteği olmadan çözüme kavuşturulamayacağı” algısının değişmesine neden olabilecektir. Bu noktada iki ülke liderleri arasında kurulmuş olan yakın ilişkinin sorunların çözümü noktasında etkili olabileceği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- AVATKOV, Viladimir, (2017), Turetskaya Respublika, st.418-425, Vneşnaya Politika Russii 1991-2016, Pod Obşey Redaktsiey i c Predicloviey Akademika A.V. Torkunova, Moskva: İzdatelstvo “MGİMO” Universitet,
- ARBATOVA, Nadejda, (2013), “Çok Kutuplu Dünya’da Türkiye-Rusya İlişkileri”, s.56-67, Türkiye Cumhuriyeti Rusya Federasyonu İlişkileri, Ed. Haydar Çakmak ve Seyfettin Erol, Ankara: Barış Kitabevi,
- ASKEROV, Ali, Lasha Tchantouridze (2018), “Contending Policies of Russia and Turkey, The Syrian Crisis, p.45-65, Contemporary Russo-Turkish Relations From Crisis To Cooperation, Ed. Ali Askerov, London: Lexington Books,
- ASKEROV, Ali, Sean Byrne, Thomas Matyok, (2018), “Effect of US PYD/YPG Policy on Russo- Turkish Relations”, p.83-104, Contemporary Russo-Turkish Relations From Crisis To Cooperation, Ed. Ali Askerov, London: Lexington Books,
- BAHARÇİÇEK, Abdulkadir, (2017), “Arap Baharı ve Türkiye Ortadoğu İlişkileri”, s.3563-365, Türkiye’de Siyaset ve Uluslararası İlişkilerde Güncel Tartışmalar, Ed. Osman Ağır, Ankara: Seçkin Yayıncılık,
- BALTA, Evren, (2017), “Kirpi ikilemi: Türkiye ve Rusya ilişkileri”, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/kirpi-ikilemi-turkiye-ve-rusya-iliskileri>, Erişim Tarihi:22.08.2019
- DEMİR, Ali Faik, (2016), Türkiye-Rusya İlişkilerinde Suriye Krizinin Yansımaları ve Et kileri, Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Cilt III, Sayı 2
- DURAN, Burhanettin, (12 Ağustos2016), Türkiye’nin Yeni Rusya Politikası, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/duran/2016/08/12/turkiyenin-yeni-rusya-politikasi>, Erişim Tarihi:22.07.2019,
- EROL, Mehmet Seyfettin, (2017), Yeni Dünya Düzeni-Yeni Ortadoğu İnşasında “Türkiye-Rusya-İran Üçlüsü” ve Avrasya Sürecinin Geleceği, s.208-214, VII Uluslararası Karadeniz Sempozyumu, Giresun Üniversitesi,
- EROL, Mehmet Seyfettin, (2020), İdlib Saldırısının Bölgesel-Küresel Jeopolitik Bağlamda Yol Açacağı Olası Sonuçlar, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/idlib-saldirisinin-bolgesel->

Türkiye-Rusya İlişkilerinin Suriye Krizi Bağlamında Değerlendirilmesi

kuresel-jeopolitik-baglamda-yol-acacagi-olasi-sonuclar/1723909, Erişim Tarihi: 05.02.2020,

ERŞEN, Emre, (2016), Suriye Sorunu Gölgesinde Türkiye-Rusya İlişkilerinde Normalleşme Süreci, Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Cilt III, Sayı 2,

FRANTZMAN, Seth J. (2020), “Russia Stuck in Middle as Turkey And Syrian Regime Clash in Syria”, <https://www.jpost.com/Middle-East/Russian-stuck-in-middle-as-Turkey-and-Syrian-regime-clash-in-Syria-616326>, Erişim Tarihi: 05.02.2020,

ISMAYIL, Toğrul, (2018), Turkey- Russia Relations After The Shooting Down of a Russian Warplane, p.65-80, Contemporary Russo-Turkish Relations From Crisis To Cooperation, Ed. Ali Askerov, London: Lexington Books,

KOÇAK, Muhammet, (2017), Türkiye Rusya İlişkileri, SETA, Analiz, Mayıs, 2017, Sayı, 201,

KÖSE, Taha, (2018), 27 Ocak 2018, “Türkiye-Rusya İlişkilerinin Suriye Denklemindeki Fırsat ve Riskleri”, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/perspektif/talhakose/2018/01/27/turkiye-rusya-iliskilerinin-suriye-denklemindeki-firsat-ve-riskleri>, Erişim Tarihi:22.09.2019,

PİTEL, Laura vd. (2020), “Turkey’s Erdogan Vows to Make Syria ‘Pay’ After Attack”,<https://www.ft.com/content/05afc41a-465d-11ea-aeb3-955839e06441>, Erişim Tarihi: 05.02.2020

SAMAYLOV, Yaraslov, (2018), Rusya’nın Suriye Politikası, Ankara: Hitabevi Yayınları,

SAPRANOVA, Mariya A. (2017), “Russiya Na Bilijnim i Srednem Vostoke, Arabskiy Mir”, st.395-408, Vneşnaya Politika Russii 1991-2016, Pod Obşey Redaktsiey i c Predicloviem Akademika A.V. Torkunova, Moskva: İzdatelstvo “MGİMO” Universitet,

SUDAKOV, Dimitry, (2015), “Putin: Turkey Supports Terrorism And Stabs Russia İn The Back”, http://www.pravdareport.com/russia/kremlin/24-11-2015/132690-russia_turkey_plane_putin-0/, Erişim Tarihi: 16.10.2019,

SUDAKOV, Dimitry, (2015), Russia and Turkey: Marriage of Convenience http://www.pravdareport.com/russia/politics/27-07-2016/135142-russia_turkey-0/, Erişim Tarihi: 15.10.2019

TCHANTOURİDZE, Lasha, (2018), “The Black Sea Question in Russo-Turkish Relations, p.125-148, Contemporary Russo-Turkish Relations From Crisis To Cooperation, Ed. Ali Askerov, London: Lexington Books,

TELLAL, Eren, (2014), “Zümrüdianka: Rusya Federasyonu’nun Dış Politikası”, s.189-236, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Sayı: 65-3,

TÜFEKÇİ, Özgür, (2017), “İşbirliği ve Kriz İkileminde Türkiye-Rusya İlişkileri”, s. 135-155, AK Partinin 15. Yılı Dış Politika, Ed. Kemal İNAT vd. İstanbul; Seta Kitapları 29,

URAZOVA, Elena, (2013), “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Rekabetten İşbirliğine Türk Rus İlişkileri: Beklentiler, Hedefler, Başarılar ve Hayal Kırıklıkları”, s.44-56, Türkiye Cumhuriyeti Rusya Federasyonu İlişkileri, Ed. Haydar Çakmak ve Seyfettin Erol, Ankara: Barış Kitabevi,

YILMAZ, Salih ve YAKŞI, Abdullah, (2016), “Osmanlı Devleti’nden Günümüze Türk-Rus İlişkileri, s.9-57, TYB Akademi, Yıl:6, Sayı: 17,

YILMAZ, Salih, (2016), Rusya Neden Suriye’de, Ankara: Yazar Yayınları, Birinci Basım,

YILMAZ, Salih, (2019), Putin Dönemi Rusya Dış Politikası ve Güvenlik Doktrinleri, Ankara: Nobel Yayınevi,

<http://tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, Erişim Tarihi: 17.10.2019

<https://tr.sputniknews.com/rusya/201712311031613880-2017-turk-rus-iliskileri-ucak-krizi-oncesine-dondu/>Erişim Tarihi: 17.10.2019,

<https://www.sabah.com.tr/dunya/2020/01/28/son-dakika-esed-gucleri-astana-anlasmalari-ve-soci-mutabakatini-hice-sayarak-maarratunnumani-ele-gecirdi>, Erişim Tarihi: 17.01.2020

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/esed-rejiminden-soci-zirvesi-oncesi-idlibe-yogun-saldiri/1391472>, Erişim Tarihi: 17.01.2020

EXTENDED ABSTRACT

Which conducted a competitive relationship between Russia and Turkey in the historical process, with the end of the cold war, it has emerged opportunities to develop collaborative workspaces. Relations between the two countries, which started on an economic basis in the new period, have been transferred to the political sphere. The Syrian civil war, which started at a time when the relations between the two countries were closer and intensified than ever before, caused new problematic areas in the relations between the two countries. New areas of conflict have a negative impact on Turkey-Russia bilateral relations, bilateral relations from the Russian war planes after lowering the breaking point by Turkish jets, the result of rational attitudes of the two countries could begin again.

Turkey and russia to be involved in the syrian civil war is based on different reasons. If an evaluation is made in terms of the russian federation, it is seen that its relations with syria are essentially inherited from the soviet union. Syria, which was in the position of the Soviet Union in the Middle East during the cold war, has become the last stronghold in the region and in the mediterranean, when evaluated together with the latest developments from the Russian Federation. Syria is strategically important for Russia rather than economic factors. Russia is trying to prevent the USA from completely changing the balance of power in the Middle East in its favor through Syria and to preserve its status as a strong state in the region.

The reason of Turkey’s involvement in the Syrian crisis, is that Turkey is more understandable qualified than Russia. Syria, which is about 911km land border with Turkey is a country that embodies serious security risks for Turkey. It faced a serious refugee influx with the crisis, and as of the end of 2019, it is home to nearly four million Syrians. A large number of harassment shots were made with long-range weapons from syria to their lands and many turkish citizens lost their lives. In addition, the Turkmen civil war in which syrian citizens are seen pretext they were forced to migrate to Turkey, and they are subjected to ethnic cleansing. Border experienced serious difficulties in terms of safety, 911 km of the Syrian branch of a substantial portion of the PKK terrorist organization in the long land border, which entered the PYD's control and the situation begins to pose a significant threat to turkey's national security. On the other hand daesan terrorist organization has expanded its border with turkey to the domain. Therefore, Turkey's involvement in the syria crisis, is due to

Türkiye-Rusya İlişkilerinin Suriye Krizi Bağlamında Değerlendirilmesi

a vital necessity, but Russia's involvement is mostly based on its expectations for international politics.

Turkey and Russia to be involved in the Syrian crisis has paved the way to the formation of new areas of cooperation as new competition arises between the two countries. While the topics of protection of the territorial integrity of Syria, common attitude against us policies in the region, changing the constitutional order in Syria, reducing threats and combating terrorism have emerged as areas of cooperation; different support group in the area of turkey's border in the buffer zone creation request, diet power to help russia by heavy weapon making, PKK and the PYD's presence in the region were the topics faced by the two countries in the syrian issues.

The continuation of the Assad regime in Syria, moderate opponents, the creation of a buffer zone, etc. Are difficult competition areas to solve between Russia and Turkey. November 2015, Russian warplanes dropped by Turkey in accordance with the rules of engagement was greatly damaged Turkey-Russia relations. Because of this incident Russia has been implemented political and economic sanctions to Turkey. This event was the result of a significant decline in economic relations between turkey and russia, have arrived at a halt political relations has strengthened its dominance in the field verusy Syria. With the improvement in relations since 2016, it has been observed that both countries have developed cooperation opportunities through opposition to us policies and have turned to seek a political solution to the problem with Iran. But; attacks on turkish soldiers in Idlib have made these processes controversial and brought up the agenda again that Russia cannot be a reliable partner in the Turkish public opinion.

Russia insists that Assad's regime and the more points they want to make it real to work out regime in Syria, is deadlock resolving the crisis, as well as gives great damage to relations with Turkey. In Syria, the Assad regime ruthless attitude towards its own people, if the consent to the continuation of Turkey and the west, even Syria's assad regime makes it impossible to solve the problem. Because it does not seem possible for the syrian people to consent to the continuation of the Assad regime, which has suffered great suffering by the regime.

As seen the Russian warplanes dropped by Turkey and in the attacks on Turkish soldiers by the regime elements, Turkey-Russia relations are always considered to be the geopolitical rivalry between the two countries under the clamp. If geopolitical competition is managed together with cooperation opportunities, both countries will benefit from this situation.

Turkey and Russia in Central Asia, the Crimea, Armenia-Azerbaijan conflict, despite the fact that the PKK was not recognized as a terrorist organization by Russia and there were important policy disagreements such as energy transmission lines routes, the two countries were able to develop their economic relations independently of these problems and even took important steps to take the relations to a strategic dimension (Akkuyu nuclear power plant, purchase of s 400 missile system). With the syrian civil war, new areas of conflict have been added to these areas of conflict; however, new opportunities for cooperation have also emerged. Continuation of the conflict in Syria, which Russia, Turkey and Iran's joint initiative with the case to be resolved in Astana with the process of the two countries' relations will gain new momentum. First of all, it will be registered in the global arena that the two countries are regional actors, and it will be easier for the two countries to take initiative in solving other regional problems. When evaluated in terms of international politics, it may cause a change in the perception that "global problems cannot be solved without the support of western-based

organizations or countries". At this point, it is considered that the close relationship established between the leaders of the two countries may be effective in solving the problems.

The ability of the two countries to take the initiative and to solve the problems together during the Syrian crisis contributed to the development of the reflexes of the two countries to work together. The successful conclusion of the Astana process, which is the only concrete step developed in the international arena for the solution of the Syrian civil war, can set an example for the solution of other regional problems. Basic problematic in solving the Syrian crisis can not be discussed in Turkey and provide a positive contribution to the solution of regional problems of Russia's development initiatives, which in this study; up since the beginning of the Syrian crisis, Turkey and the analysis of the areas of conflict and reconciliation between Russia, Syria, Turkey-Russia relations are given in the context of the crisis. Historical and descriptive research methods were used in the research.